

Eksempler på barn og unges medforskning og medvirkning i planprosesser

Barn og unges rett til å bli hørt i saker som berører dem er nedfelt i både FNs barnekonvensjon, Norges Grunnlov og plan- og bygningsloven. Det mangler ofte klare retningslinjer for hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Tiltaket presenterer konkrete eksempler på medvirkning der ungdom bruker forskningsmetoder til å utforske sine egne nærområder, skape ny kunnskap og lage innspill til ulike typer kommunale planprosesser. Eksempelene bygger på rammeverket Medvirkningshuset som er nærmere beskrevet i tiltaket: [Metoder for medvirkning med barn og unge](#).

1 Problem og formål

Barn og unge har lovbestemt rett til å bli hørt

Barn og unges rett til å bli hørt i saker som berører dem er slått fast både i FNs internasjonale barnekonvensjon, i Norges Grunnlov og [Rikspolitiske retningslinjer for barn og planlegging](#). Når områder planlegges, utvikles eller fornyes, skal barn og unge inviteres til å medvirke. Plan- og bygningsloven § 5-1 fastslår at «kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge».

En felles definisjon på medvirkning mangler

Det mangler likevel en felles definisjon av medvirkning som kan brukes på tvers av ulike prosesser, sektorer og planverk (Bygdås og Hagen 2022). En definisjon som er god å jobbe med, er: «Med medvirkning menes enkeltpersoner eller gruppers rett til å kunne delta i og påvirke beslutningsprosesser» (NOU 2001:7).

Viktig å ha ressurser til medvirkning

Ofte mangler også ressurser til aktiv medvirkning. Prosjektene er ofte drevet av ildsjeler

innad i kommuner, bydeler og etater. For at barn og unges medvirkning skal sikres og gi resultater, trengs det både statlig og kommunal støtte. Ansvarer må formaliseres og sikre ressurser gjennom budsjettposter i utvikling- og utbyggingsprosjekter som gir ansatte tid til gjennomføring av medvirkningsprosesser.

2 Beskrivelse av tiltaket - tre konkrete eksempler

Forskere ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet har gjennomført og rapportert om en rekke ulike medvirkningsprosjekter. Den teoretiske og metodiske rammen for disse beskrives mer detaljert i tiltaket [Metoder for medvirkning med barn og unge](#). Tiltaket [Barnetråkk](#) beskriver også barn og unges medvirkning og egne registreringer for å bidra til nærmiljø og sikre tryggere skolevei.

Tiltaket beskriver tre eksempler der ungdom som medforskere og medvirkere har bidratt til å øke kommunens kunnskapsgrunnlag om ungdom:

1. *Eksempel på medforskning som metode for ungdomsmedvirkning i Lillestrøm*
Forskningsfunnene resulterte i konkrete råd til kommunen.
2. *Sommerskole og valgfag som medvirkningsarena i Mortensrud*. Medvirkningsopplegg gjennomført gjennom sommerskolen og valgfaget Demokrati i praksis i forbindelse med utbygging av Mortensrud i Oslo.
3. *Workshop for medvirkning og medforskning i byplanleggingsprosesser*.
Medvirkningsopplegg gjennomført som en heldagsworkshop i forbindelse med utvikling av områdene Hauketo, Oppsal og Lambertseter.

Medforskning som metode for ungdomsmedvirkning i Lillestrøm

Som en del av Lillestrøm kommunes folkehelseprosjekt «Ungdom som innovatører i det helsefremmende arbeidet i kommunen» (2022-2024), ble det ansatt lokale «ungdomsmedforskere» som, i samarbeid med forskere fra Arbeidsforskningsinstituttet (AFI), ved OsloMet, arbeidet for å styrke kommunens kunnskapsgrunnlag om ungdom i kommunen. Beskrivelsen av dette eksempelet er basert på forfatterens egne erfaringer og forskningsrapporten [7 råd fra ungdommer i Lillestrøm](#) samskrevet av AFIs forskere og ungdomsmedforskerne fra Lillestrøm (Lorenzen et al. 2024)

Flere faser i medforskning

Opplæring

«Ung forskning i Lillestrøm» var et pilotprosjekt der Lillestrøm kommune i samarbeid med AFI testet ut å bruke medforskning som metode for ungdomsmedvirkning inn i kommunens folkehelsearbeid. Åtte ungdommer fra tre ulike tettsteder i kommunen ble rekruttert og ansatt som medforskere av Lillestrøm kommune. I regi av AFI fikk de unge medforskerne opplæring i samfunnsvitenskapelige forskningsmetoder og forskningsetikk.

«Medvirkningshuset» som blir nøye beskrevet i tiltaket [Metoder for barn og unges medvirkning](#), var grunnlaget gjennom hele pilotprosjektet. Både i opplæringen av medforskere og i medforskernes egne datainnsamlingsaktiviteter ble det etablert det som

kalles **tykke relasjoner** som muliggjorde såkalte **tykke beskrivelser**. Målet var å legge til rette for det som i Medvirkningshuset karakteriseres som **tykke forståelser**, ved å holde en jevn og god dialog med ansatte i kommunen underveis.

Datainnsamling

Deretter utforsket medforskerne spørsmålene:

- Hvordan er det å være ungdom i Lillestrøm kommune?
- Hva er viktig for ungdom?

Dette ble gjort gjennom studier i form av feltarbeid, intervjuer og spørreundersøkelser blant ungdom i egne miljøer. Medforskerne gjennomførte datainnsamling i form av observasjoner og intervjuer av ungdommer på skoler, fritidsklubber, kjøpesenter, ungdomsråd og gjennom et digitalt spørreskjema. I tillegg intervjuet de kommuneansatte.

Forskerne fra AFI bisto medforskerne gjennom jevnlige workshoper der datainnsamlingen ble planlagt og analysert i felleskap. Medforskerne sto selv fritt til å bestemme hvilke temaer og utfordringer de ønsket å fokusere på i arbeidet sitt etter hvert som de merket hva ungdommene i kommunen var mest opptatt av.

Resultater - presentasjon og konkrete råd til kommunen

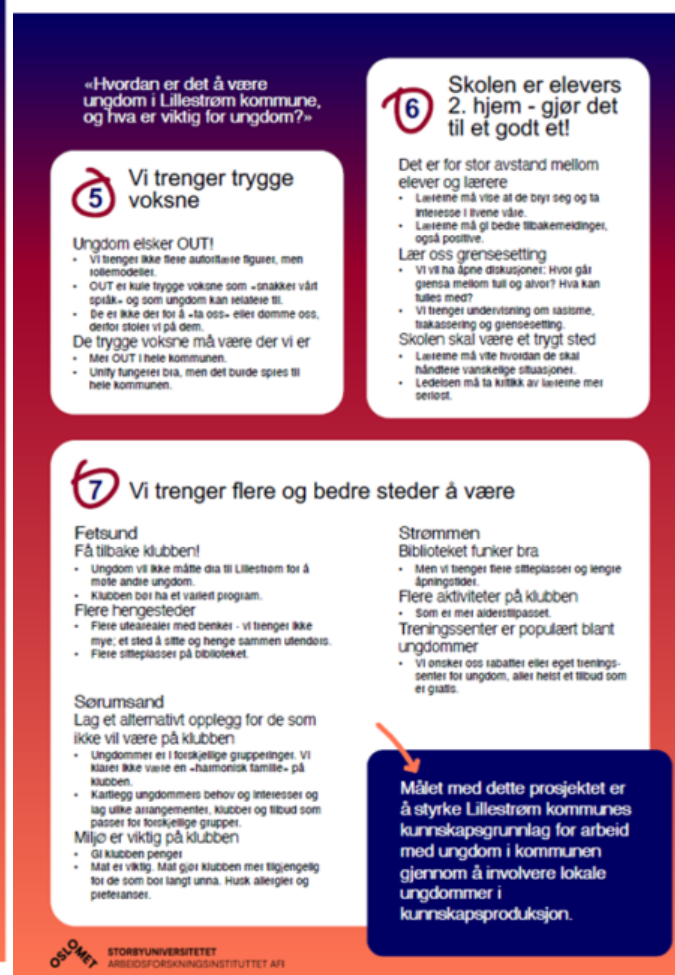
Pilotprosjektet resulterte i syv konkrete råd til kommunen. Oppsummering av rådene er presentert i figur 2. Disse rådene var utarbeidet av de unge medforskerne på bakgrunn av forskningsfunnene deres. De kan dermed sies å representere ungdommer fra de tre tettstedene bredt.

Rådene er presentert gjennom forskningsrapporten [7 råd fra ungdommer i Lillestrøm](#), samt gjennom muntlig presentasjon til kommuneansatte og kommunens ungdomsråd i prosjektets slutfase. Det ble også holdt en presentasjon for kommuneansatte om foreløpige funn halvveis i prosjektet.

Hvordan Lillestrøm kommune jobber videre med de 7 rådene etter pilotprosjektets avslutning gjenstår å se.

Figur 1: Bilde fra medvirkningscamp på Mortensrud i Oslo. polaroidbilder og tekstbeskrivelser. Foto: Karoline Hjorth

Figur 2: 7 råd fra 8 unge medforskere i Lillestrøm.

Sommerskole og valgfag som arena for medforskning og medvirkning

I samarbeid med Utdanningsetaten (UDE), bydel Søndre Nordstrand, Lofsrud skole og Sommerskolen har Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) gjennomført medvirkningsopplegg med elever knyttet til den planlagte utbyggingen av Mortensrud i Oslo kommune. I begge oppleggene brukte elevene medforskningsmetoder til å forske i eget nærmiljø, før de utarbeidet medvirkningsinnspill til planene for utbyggingen.

Medvirkningsoppleggene ble gjennomført med elever ved Lofsrud skole gjennom en ukes medvirkningscamp på sommerskolen, og et undervisningsopplegg i valgfaget «demokrati i praksis». Her gis en kort oppsummering av oppleggene, som er beskrevet i rapporten [Unge deltagelse og engasjement i lokal stedsutvikling på Mortensrud](#) (Hagen et al. 2023).

Medvirkningscamp på sommerskole

Medvirkningscampen på sommerskolen varte i en uke sommeren 2020. I forkant ble det gjort avtaler med både sommerskolen og Lofsrud skole. Opplegget ble presentert for elevene på skolen, som så kunne melde seg på. Det var totalt ti elever som deltok.

Befaring, feltarbeid og intervjuer

Gjennom uka gjennomførte elevene ulike medforsknings- og medvirkningsaktiviteter. Elevene splottet (se [Metoder for barn og unges medvirkning](#)) for å bli kjent og få en innføring i intervju som metode. For å få en innføring i planene for området dro elevene på befaring sammen med arkitekt, samt gjennomførte intervju om utbyggingen med arkitekten og representanter fra bydelen. De dro på minifeltarbeid i området der de observerte og gjennomførte intervjuer. Til slutt brukte de dataene de hadde samlet inn til å utforme ideer til utbyggingen, i tillegg til å utforme ideer basert på sine egne refleksjoner og ønsker.

Utstilling og diskusjon

Til slutt lagde elevene en utstilling av alt materialet de hadde laget gjennom uka. Utstillingen ble vist fram to ganger. Først for daværende byråd for oppvekst og kunnskap, Inga Marte Thorkildsen, samt fotografer og journalister fra NRK og Dagsavisen. Andre gang ble utstillingen vist fram for representanter fra etatene som hadde ansvar for de ulike delene i Mortensrudprosjektet. Elevene fikk på den måten mulighet til å diskutere innspillene sine med de ansvarlige aktørene.

Figur 3: Bilde fra

Sommerskolen på Lofsrud skole. Elever som lager en plakat med bilder for å vise fram ideene sine. Foto: Karoline Hjorth

Undervisningsopplegg i valgfaget Demokrati i praksis

Undervisningsopplegget ble gjennomført i valgfaget «Demokrati i praksis» høsten 2020, der elevene deltok på ni ukentlige dobbelttimer. Tre klasser ved Lofsrud skole deltok, én på 8. trinn og to på 9. trinn. Undervisningsopplegget ble designet av Utdanningsetaten (UDE) i samarbeid med AFI og ble lagt opp slik at elevene kunne lære om og samtidig gi innspill til ulike områder i Mortensrudprosjektet. På grunn av covid 19 pandemien ble deler av undervisningsopplegget gjennomført digitalt.

Det var lærerne i faget som gjennomførte undervisningen. I forkant ble det gjennomført møter med lærerne slik at de kunne komme med innspill, samt kvalitetssikre opplegget. Samarbeidet med lærerne var avgjørende for gjennomføringen (Alves et al. 2021).

Resultater - ulike former på sluttproduktet

Målsettingen var at elevene som deltok skulle få en forståelse av hvordan en demokratisk utbygging foregår i praksis gjennom å bruke ulike medforskningsmetoder til å utforske planene for området. Elevene kom med innspill til planen i form av sluttprodukter der de forklarte hva de ønsket seg. De valgte selv hvilken form de ville ha på sluttproduktet, som for eksempel film, presentasjon og tekst.

Sluttproduktene ble sendt til representanter fra etatene i Oslo kommune med ansvar for ulike deler av planen. Representantene fra de ulike etatene sammenfattet innspillene, og gikk igjennom hvilke innspill de kunne/ikke kunne innlemme i planene. For å gi tilbakemelding til elevene ble det arrangert en avslutningsfest på skolen, der representantene fra etatene presenterte sine tolkninger og sammenfatninger av innspillene, og elevene fikk mulighet til å kommentere.

Workshop for medvirkning og medforskning i byplanleggingsprosesser

I forbindelse med planlagt og pågående utviklinger av områdene Hauketo, Lambertseter og Oppsal i Oslo gjennomførte Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) og Plan- og bygningsetaten (PBE) medvirkningsworkshoper med ungdom. Workshopene var en del av forskningsprosjektet UngPlan Oslo (2019), et oppdrag fra PBE. Målet med prosjektet var å støtte PBE i arbeidet med å sikre barn og unges (10-19 år) medvirkning i byplanleggingsprosjekter i Oslo.

Medvirkningsworkshop i tre etapper

Det ble gjennomført en dagsworkshop med elever fra lokale ungdomsskoler på hvert av stedene. I forkant av workshopene ble det gjort avtaler med skolene, og på noen av skolene ble det også gjennomført forberedelsesmøter med lærere som skulle delta i workshopene. De tre workshopene hadde samme innhold.

Workshopen var delt i tre etapper: (1) Introduksjon og forberedelser, (2) tråkk i uteområdene og (3) idémyldring på kart.

Introduksjon og forberedelser

Som forberedelse til oppgavene elevene skulle gjøre gjennom dagen fikk de en innføring i splotting (se [Metoder for barn og unges medvirkning](#)) og feltarbeidsmetode. Elevene tegnet sine personlige splottet med utgangspunkt i spørsmålet «hvor har du det godt» for så å intervju hverandre med utgangspunkt i splottene de hadde tegnet.

Etterpå fikk elevene utdelt store kart over området som skulle utvikles. Her markerte de steder de bruker, driver med sport, unngår, får bestemme og hvor de synes det burde vært tilbud for ungdom. Se eksempel figur3.

Figur 3: Bilde fra

karleggingsoppgave. Kart med fargekoder og markeringer. Foto: Karoline Hjorth

Tråkk i uteområdene

Grupper på 4-5 elever, sammen med 1-2 voksne, fikk utdelt ulike feltarbeidsoppgaver som indikerte hvor de skulle gjennomføre minifeltarbeid. Oppgavene varierte utfra sted og utbygging. Eksempler på feltarbeidsoppgaver:

- Skoletråkk: Hvordan bruker eller ønsker ungdom å bruke skolen og nærmiljøet? Har de steder de liker å være?
- Miljøtråkk: Hvor miljøvennlig er nærområdet?
- Transporttråkk: Hvordan kommer man seg rundt i området uten bil?

Gruppene fikk en time på å gjennomføre sine minifeltarbeid før de kom tilbake for å oppsummere, analysere og idémyldre.

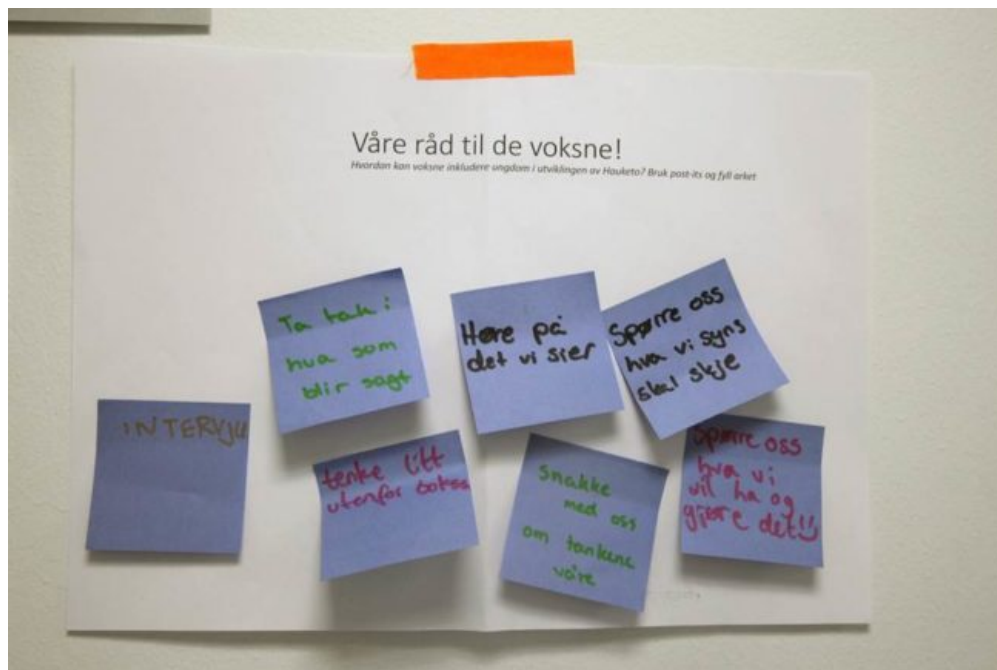

Figur 4: Bilde fra tråkk. Tre elever som

går langs veien. Foto: Karoline Hjorth

Idémyldring på kart og råd til de voksne

Gruppene gikk først gjennom materialet de hadde samlet inn og identifiserte sine aha-opplevelser fra feltarbeidet. Deretter fikk de i oppgave å lage råd til voksne som har makt til å bestemme i den gjeldende byplanleggingsprosessen.

Figur 5: Bilde fra idéutvikling.

En av gruppene sine råd til voksne skrevet på post-it lapper. Foto: Karoline Hjorth

Deretter fikk elevene i oppgave å plassere ideer på de store kartene som ble brukt i kartleggingsoppgaven på starten av workshopen, se figur 6. Her skulle de både komme med egne ideer, samt ideer basert på funn fra feltarbeidet de hadde gjennomført. Til slutt utviklet gruppen sine vildeste ideer for utviklingsprosjektet.

Medvirkningsmottak - bruk av resultater

Innspillene som kom fram gjennom workshopene, ble oppsummert av forskere og arkitekt i prosjektet UngPlan Oslo og formidlet i form av korte rapporter. Her ble innspillene både visuelt fremstilt på kart av arkitekt og gjennom tekst. Rapportene ble lagt ved sakene. I rapportene formulerte også AFI anbefalinger til hvordan PBE kunne jobbe videre med medvirkningsinnspillene.

Figur 6: Bilde fra idéutvikling.

Eksempler på slike anbefalinger fra oppsummering av medvirkning på Hauketo (Tolstad et al. 2019):

- Vis ungdommene at forslagene deres blir tatt i betraktning før byggingen begynner. Ta tak i noen lavterskel-ideer og ønsker, og henvis til riktig aktør for kjapp behandling.
- Presenter og del funnene med elevråd, ungdomsråd, bydels- og skoleledelse. På den måten kan ytterligere synspunkter og ideer fra lokal ungdom sikres.
- Det var positivt at lærerne gikk igjennom sentrale deler av planprosessen med elevene i forkant. Det kan med fordel være større grad av slikt samarbeid med skolen i forbindelse med både forarbeid og etterarbeid. Kontakten med skolen bør være kontinuerlig i hele prosessen. Her er Utdanningsetaten en mulig aktør som ønsker å samkjøre medvirkningsopplegg for Oslo-skolen.
- Oppretthold kontakten med disse elevene og informer dem om hva som skjer videre.
- Lag en plan med tidshorisont, lav- til høyterskel beslutninger og hvilke aktører som bør involveres for at ungdommenes forslag skal behandles og gjøres synlig.
- Ungdommene var opptatt av at togstasjonen bør forbedres og gjøres tryggere. Er det mulig å lage et prosjekt i nær framtid der en gruppe elever går sammen med fagfolk/etater for å ta tak i noen av forslagene?

3 Referanser

Alves, D. E., Lorenzen, S. B. & Hagen, A. L. (2021). Skolefag som kanal for ungdomsmedvirkning i lokale utviklingsprosjekter. I A. L. Hagen & B. Andersen (Red.), *Ung medvirkning: Kreativitet og konflikt i planlegging* (Kap. 4, s. 87-114). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.150.ch4>

Bygdås, A. & Hagen, A.L. (2022). *Ung medvirkning i norske kommuner: En kunnskapsoppsummering*. AFI-rapport; 2022:07.
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3031778>

Hagen, A.L., Lorenzen, S.B., Alves, D.E., Andersen, B., Dalseide, A.M., Tolstad, I.M. (2023). Unges deltagelse og engasjement i lokal stedsutvikling på Mortensrud: Utvikling av systematikk for kunnskapsbasert og målrettet medvirkning for og i Osloskolen gjennom UDE-modellen, med case fra Mortensrudprosjektet (felt 10, 11 og 12). AFI-notat 2023:01:
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3046411>

Lorenzen, S.B., Kitterød, H.R., Kjeller, M.H., Borrebæk, V.B., Evensen, S.J., Hammeren, H.N., Koubaa, R., Nielsen, N., Samborski, L., Saman, D. & Vollebæk, P. (2024). 7 råd fra ungdommer i Lillestrøm: Medforskning som metode for ungdomsmedvirkning og kunnskapsproduksjon. AFI-repport 2024:06
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3121616>

Tolstad I. M., Dalseide A.M., og Lorenzen S.B. (2019). Ung på Hauketo. Oppsummering av ungdomstråkk på Hauketo skole 24. september 2019. Notat til høring av planprogram med VPOR for Hauketo 2019. Arbeidsforskningsinstituttet (OsloMet).

